

MISKOLCI EGYETEM  
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR  
DEÁK FERENC ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

**Gondosné Pusztahelyi Réka**

**A magánjogi elévülés dogmatikai alapjai**

PhD értekezés tézisei

Miskolc  
2013

A PhD értekezés „A Miskolci Egyetemen működő tudományos képzési műhelyek összehangolt minőségi fejlesztése” című

TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0008 sz. projekt részeként

– az Új Magyarország Fejlesztési Terv keretében – Az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

## **I. Kutatási feladat összefoglalása, a kutatás célkitűzései**

A PhD dolgozat megírásával céлом az volt, hogy az elévülés mint a valamennyi magánjogi jogviszonyt érintő intézmény dogmatikai kereteit a lehető legteljesebb módon feltárjam. Témaválasztásom indokául az új Polgári Törvénykönyv (2013. évi V. törvény) elfogadása és az a tény szolgált, hogy a kutatási témámban több mint ötven éve született utoljára monográfia Magyarországon.

*Az új Ptk. küszöbén.* Jelen dolgozat elsősorban arra keresi a válaszokat, hogy a hatályos elévülési szabályok milyen dogmatikai alapokon állnak, mennyiben felelnek meg a gyakorlat igényeinek, és a polgári jog, magánjog újrakodifikálása során e területet érintő változások mennyiben támogathatók, illetve mennyiben kiegészítendőek?

*Az elévülés szabályainak elhelyezése és érvényesülési mélységei.* Az új Ptk. is a követelések elévüléséről szól. Kutatási feladataim között tehát első helyen állt annak feltárása, vajon mi az, ami elévül: az igény, a követelés, a kereset? E kérdés megválaszolása érdekében szükséges érinteni az egyes alanyi jogi elméleteket is. A magyar jogi irodalomban az alanyi jogon kívül az igény, a kereset, a keresetösségi jog kifejezések sem használatosak egységesen, ezért erre tekintettel is végeztem kutatásomat. Melyek azok a fogalmak, amelyek az elévülés fogalmi építőköveiként letisztázhatók? Ehelyütt tértem ki azokra a jelenségekre, amelyek az elévülés alá nem tartoznak, amelyek esetében az elévülés értelmezhetetlen. Mit jelent a tulajdoni igények, a személyiségvédelmi igények elévülhetetlensége, hol húzódnak e tétel határai? Mit jelent a szerződés semmisségének határidő nélkülsége, hogyan illeszkedik az érvénytelen szerződésből fakadó kötelmi igények elévüléséhez? Elévülhetnek-e a hatalmasságok vagy a kifogások?

*Az elévülés fogalma, arra vonatkozó eltérő fogalmi megközelítések, a fogalmi elemek vizsgálata.* Az elévülés fogalmi meghatározása jogtudományban nem egységes. E kérdéskör kapcsán kutatási célkitűzésem volt annak megállapítása, vajon a szóhasználatból való kiindulás, továbbá az egyes fogalmi elemek – különösen az igény nem érvényesítése – elemzésével, valamint az elévülés jogpolitikai indokai sorra vételével lehetséges-e egy általános, az elévülés valamennyi szegmensére kiható és igaz fogalom megalkotása? Két alapvető fogalmi megközelítés bontakozott ki: a kereset-elévülés és az igény-elévülés elmélete. Kutatási célul tűztem ki tehát, hogy megvizsgáljam, a hatályos és az új Ptk. szabályozása vajon valamelyik elméleti irány mellé állítható, vagy ha nem, akkor az elévülést érintő egyes részletszabályokkal szemben milyen módosítási javaslatok tehetőek?

*Az elévülési időt és folyását érintő kérdések.* A következő célkitűzésem a tételes jogi szabályok körében az elévülési idő kezdetét, tartamát és folyását érintő kérdések vizsgálat volt. Feltett kérdéseim: mikor kezdődik az elévülés, mit jelent a követelés esedékessége, illetve lejárt? Elválhat-e egymástól az esedékesség és a peresíthetővé válás időpontja? Vizsgáltam továbbá olyan sajátos esetköröket, ahol az elévülés speciális kezdő időponttal bírt: tudomásszerzés, károsodás bekövetkezése. Az elévülési idő tartamának vizsgálatakor feltett kérdéseim a következők voltak: vajon a jogosult és a kötelezetti érdek közötti egyensúly megteremtését milyen elévülési időtartam biztosíthatja? Vajon az elévülési idő tartamát tekinthetjük-e diszpozitív módon

szabályozottnak, helytálló-e az új Ptk. azon törekvése, hogy feloldja az elévülési idő meghosszabbítására vonatkozó tilalmat? Az elévülési idő jelentős megrövidítése nem sérti-e indokolatlanul valamelyik szerződő fél érdekét? Vajon kógens szabályok esetén is vannak-e olyan jogi megoldások, amelyek kitolhatják az igényérvényesítésre nyitvaálló időt? Különös szabályban meghatározott elévülési idő hogyan hat ki az általános elévülési idő folyására, a jogalkotót esetenként milyen megfontolások vezetik speciális, tipikusan rövidebb elévülési határidő megszabásában? A bűncselekménnyel okozott károk megtérítésére vonatkozó követelés elévülési ideje hogyan függ össze a büntethetőség megszűnésével (büntetőjogi elévüléssel), illetve a büntetőeljárársban a polgári jogi igény érvényesítésével?

Az elévülés nyugvásának kutatásában elsődleges célkitűzésem az volt, hogy kritikai szempontból vizsgáljam meg az elévülés nyugvásának hatályos szabályozását. Az egyes nyugvási szabályozási modellek áttekintésében segítséget jelentett a DCFR (Draft Common Frame of References, 2009.), amely az egyes modellekből vegyesen építkezik – hasonlóan egyébként az Mtj.-hez (Magyarország Magánjogi Törvénykönyve törvényjavaslata, 1928.). A jogtörténeti kitekintés, és a bírói gyakorlatban kifejtett egyes nyugvási okok sorra vételét követően arra a kérdésre kerestem választ, hogy a hatályos Ptk. (és az új Ptk.) szabályozásának elégtelenségéből adódó jogalkalmazási problémák (teljesítésre adott halasztás, sortartó kezessel szembeni elévülés, szavatossági határidő nyugvása) megoldása egy vegyes nyugvási rendszer mellett lehetséges-e?

Az elévülést megszakító körülmények kutatása előkérdésül az szolgált, vajon a kereset-elévülés vagy az igényelévülés elméleti alapjain áll-e a jelenlegi szabályozás? Az egyes megszakító körülmények törvényi felsorolását egyáltalán befolyásolhatja-e ilyen dogmatikai érvelés, vagy kizárólag a jogalkotói célkitűzéseken múlik, hogy milyen körülmények eredményezik az elévülés félbeszakadását? Mindazonáltal, valóban indokolt-e az új Ptk. azon változtatása, hogy megszünteti a teljesítésre való írásbeli felszólítás megszakító hatását? Melyek azok a tartozást elismerő nyilatkozatok, magatartások, amely kiválthatják az elévülés félbeszakadását?

*Az elévülés hatása vizsgálatakor* az a szándék vezetett, hogy az elévülésnek a kötelelemre gyakorolt valamennyi szegmensét elemezzem. Megvizsgáljam annak a tételnek a tartalmát, miszerint az elévülés a kötelmet természetes kötelelemmé fokozza le. Az új Ptk. a természetes kötelemekből fakadó követelések és az elévült követelés közötti különbségeket sorra elsimítja. Ezért alapvető feladatomnak tekintettem azt, hogy elvégzett kutatásaimmal felhívjam arra a figyelmet, hogy az elévült követelés olyan speciális jegyekkel bír, hogy nem pusztán abban merül ki a természetes kötelemtől való eltérés, hogy a bíróság hivatalból az elévülést nem veheti figyelembe.

*Egyes speciális magánjogi követelések* elévülését is vizsgálat tárgyává tenni kívántam. Az volt a célkitűzésem, hogy rávilágítsak e sajátos követelése elévülésére vonatkozó speciális vonásaira, érzékeltetve ezáltal az elévülés kérdéseinek szerzteágazó, ezerarcú voltát. E kutatás továbbá átvezetett az utolsó kérdéskörhöz, amely körben annak megállapítására törekedtem, milyen viszonyban áll egymással az elévülési és a jogvesztő határidő, és melyek az időmúlás mint tényállás-elem folytán az elévüléssel összefüggésbe hozható rokonintézmények.

*Az elévülés rokon tényállásainak vizsgálata.* E körben végzett kutatásaim célja elsősorban az volt, hogy az elévüléstől elhatároljam azokat a jelenségeket, amelyek az

időmúlás folytán az elévüléshez többé-kevésbé hasonlóak. Itt az elbirtoklás mint jogszerző elévülés vizsgálata is szükséges volt, még akkor is, ha itt nem az igény, a jog megszűnését, hanem lényegében – a jelenlegi dogmatikai felfogás mellett – a tulajdonjog keletkezését eredményezi. Kérdésként feltettem továbbá, mit jelent a bírói gyakorlatban körvonalazódó „jogelnyésés”, miben állnak a megtámadási határidő sajátosságai, miben tér el a keresetindítási határidő az elévülési határidőtől, miért tekintem a jóhiszemű, közvetetten jogot szerző személlyel szembeni törlési per határidejét sem keresetindítási, sem jogvesztő, sem elévülési határidőnek?

## **II. A kutatás módszerei, forrásai**

*Jogtörténeti módszer.* Kutatásaim során a régi magyar magánjogi kódextervezetektől kezdődően, fejlődési folyamatában is vizsgáltam a magánjogi elévülés szabályainak változását, kitérve a legmarkánsabban megjelenő, különös szabályozást igénylő esetekre. Feldolgozott szakirodalmi forrásaim is lényegében az elmúlt száz évet fogják át. Jogtörténeti kutatásaim célja azonban nem az volt, hogy leíró jelleggel bemutassam a Ptk. hatálybalépését megelőző és azt követő jogszabályi hátteret, hanem az, hogy azonos dogmatikai alapok esetében rámutassak olyan jogalkotói megfontolásokra is, amelyek az új Ptk.-ban is helyet kaphatnak, illetve akkor is és most is vitathatóak.

*Analízis.* A hatályos Ptk. rendelkezéseinek vizsgálatát számos egyedi bírói döntés és elvi állásfoglalás elemzésével támasztottam alá. Az új Ptk. kodifikációjában pedig a 2013. évi V. törvénnyel kihirdetett normaszöveg korábbi változataira, a mögöttük húzódó koncepcionális változások kutatása céljából is figyelemmel voltam.

*Összehasonlító jogi vizsgálat.* A nemzetközi magánjogi jogegységesítési eredmények (PECL, DCFR, 1989. évi 1.tvr, a CISG egyezményhez kapcsolódó New Yorki Elévülési Egyezmény kihirdetéséről) érintették az elévülés kérdését, ezek elemzését az elévülés hatályos szabályozása és az új Ptk. kritikájaként is a dolgozatba beépítettem. A terjedelmi kereteket meghaladta azonban az a célkitűzés, hogy az egyes nemzeti jogok szabályozási megoldásait részletes vizsgálat alá vegyem.

## **III. A tudományos kutatás eredményeinek összefoglalása**

### *3.1. Alanyi jog – igény – anyagi kereseti jog*

Az egyes elméletek áttekintése, és a fogalom-meghatározások vizsgálata során a témámra vonatkozó általános megállapításként itt elhangozhat, hogy az alanyi jogi elméletek jelentős részében fogalmi elemként illetve ahhoz szorosan kapcsolódó tulajdonságként jelentkezik a jog kikényszeríthetősége, az állami úton biztosított védelem vagy az alanyi joggal szemben álló kötelezettség teljesítésének követelhetősége.

Álláspontom szerint fogalmi szinten is különbséget kell tenni a tulajdonképpeni értelemben vett alanyi jogok és egyéb jogi helyzetek, így az alakító jogok (hatalmasságok, kifogások) között, mivel ezen alakító jogok elévülése értelmezhetetlen, vagy az alakító jogok létének, illetve nem gyakorlásának nem szükségképpeni következménye.

Az általános tudományos álláspont szerint az igény nem az alanyi jogtól független jelenség, hanem az alanyi jog kikényszeríthető állapota. Az

igényérvényesítés lehetőségként tipikusan kapcsolódik valamennyi alanyi joghoz. Felfogásom szerint alanyi jog igény nélküli helyzetekben is fennállhat.

Szintén az alanyi jog és az igény viszonyának vizsgálata eredményezi azt a tudományos álláspontbeli eltérést, miszerint a (perelhető) hatalmasságokat, jogalakító jogokat tekinthetjük-e igénynek. Véleményem szerint az elévülés szempontjából helyesebbnek tűnik az alanyi jog és az egyéb jogi helyzetek (hatalmasságok, kifogások) fogalmi különválasztása, mindamelllett, hogy el kell ismerni, hogy a megsértett hatalmasság, illetve egyes kifogások gyakorlása, gyakorolhatósága az azokhoz kapcsolódó igény elévülésével szorosan összefügghet, így lényegében egy kifogás is "elévülhet".

A keresetjog egységes fogalmi megközelítése a jogtudományban nem lehetséges. Ennek oka egyrészt abban is fellelhető, hogy a polgári anyagi jogi és az eljárási jogász a keresetről eltérő fogalmi körben gondolkodik. Az érvényesített alanyi jog-igény és a keresetjog, mint annak perjogi vonatkozása között hidat képez a kereshetőség fogalmának kifejlődése, amely megteremtí a perjogi szemléletű keresetindítási jog és annak anyagi jogi alapját képező alanyi jog közötti kapcsolatot. Amennyiben a keresettel már létező alanyi jogát kívánja a jogosult érvényesíteni, akkor az alanyi magánjog sajátos arculatát adó, annak immanens részét képező keresetjog érvényesítéséről kell beszélni. Nem szűkítjük azonban le a keresetjog fogalmi körét arra az egy esetre, amikor a keresetindításra alanyi jog alapján, méghozzá lejárt követelés érvényesítése céljából kerül sor.

### *3.2. Gondolatok az elévülés alá nem tartozó igényekről*

Az elévülés alá nem tartozó igények vizsgálatakor elsősorban arra kell tekintettel lennünk, hogy az elévülés intézménye – bár természetjogi alapokon is áll – de a pozitív jog alkotása. Ebből következően a jogpolitikai, kevésbé dogmatikai kérdés annak eldöntése, melyek azok az igények, amelyeket az elévülés alóli kivételekként határozunk meg. Mégis a felsorolás egyes pontjai alatt szereplő követelések olyan közös sajátosságokat mutatnak, amely mögött dogmatikai törvényszerűség húzódik meg a legtöbb esetben.

1. Abszolút szerkezetű jogviszonyból származó jogok el nem évülnek, megsértésükből fakadó igények, mint sajátos kötelmi jellegű követelések, meghatározott kivételek mellett már elévülés alá eshetnek. A megsértett abszolút jogokból fakadó olyan igények, amelyek célja a jogsértéssel előállt állapot megszüntetése (abbahagyásra kötelezés jövőre nézve eltiltás, a jogsértést megelőző állapot helyreállítására vonatkozó igény), tipikusan nem évülnek el. Viszont egyéb igények már elévülnek, így például a dolog megsemmisülése esetén a dolog helyébe lépő kártérítési igény. A kártérítési igény a károsodás bekövetkeztekor válik esedékessé, tehát a dolog megsemmisülésekor, vagy az eredeti állapot helyreállíthatatlanná válásával veszi kezdetét az elévülés, azonban az elévülés nyugvására vezető körülmények felmerülhetnek.

2. Szintén elévülés alóli kivételként jelentkeznek azok az igények, amelyek jogi alapja folyamatosan megújul, így az esetükben az elévülési idő folyása értelmezhetetlen. E csoportosítási szempont lényegében halmazként metszi az előző pontban felsorolt eseteket, amennyiben az abszolút jogot sértő állapot folyamatosan fennáll. Továbbá ide vonhatók azon esetkörök is, amelyekben huzamosan fennálló

jogviszonyokból fakadó folyamatos szolgáltatás követelése jelentkezik. Erre példaként szolgált a bérleti szerződés alapján a bérleti jogviszony teljes tartama alatt a bérbeadót terhelő kellékszavatosság mint helytállási kötelezettség.

3. Különálló jelenségként értékelem az érvénytelen szerződésből fakadó, elsősorban az eredeti állapot helyreállítására vonatkozó igény elévülését. Amennyiben a bíróság a szerződés érvénytelenségét megállapítja (vagy a felek ebben megállapodásra jutnak), beáll az érvénytelenség elsődleges jogkövetkezménye (a szerződés jogi hatást megkötésére visszamenő hatállyal nem válthat ki). Míg a másodlagos jogkövetkezmények érvényesülésének feltétele a fél erre vonatkozó igénye. Az eredeti állapot helyreállítására vonatkozó igény mint másodlagos jogkövetkezmény ebből fakad, az igény elévülését elsősorban az határozza meg, hogy dologszolgáltatás visszaköveteléséről (tulajdoni igény) vagy más, kötelmi jellegű szolgáltatás visszaköveteléséről (kötelmi igény) van-e szó. A bírói gyakorlat az egymással szemben érvényesítendő követeléseket a kötelem viszonyos jellegével magyarázva az elévülési idő leteltétől függetlenül érvényesíthetőnek tartja (Legfelsőbb Bíróság 1/2010. PK véleménye). Ez a megállapítás azonban nem helytálló minden esetben. Így az alábbi, vagylagos *de lege ferenda* javaslatokat teszem, amelyeket az új Ptk. jelenlegi rendelkezései mellé felveendőnek tartok:

A) *„Az eredeti állapot helyreállítására vonatkozó igény elévülése az érvénytelen szerződés alapján nyújtott szolgáltatás teljesítésekor válik esedékessé. A dologszolgáltatást teljesítő fél tulajdoni igénye nem évül el, de (jogcímes) elbirtoklás folytán megszűnhet.”* vagy

B) *„Az eredeti állapot helyreállítása körében a felek elszámolási igénye a szolgáltatások teljesítése időpontjára visszamenő hatállyal válik esedékessé.”*

*Meggondolandó továbbá, hogy ilyen esedékességi időpont mellett az elévülés nyugvásának speciális szabályozását is megalkossuk: „Az eredeti állapot helyreállítására vonatkozó igény elévülése, a szolgáltatott dolog elbirtoklása a szerződés érvénytelensége jogerős megállapításáig nyugszik. E nyugvás alapján az elévülés illetve az elbirtoklás az érvénytelenség megállapítását követő öt éven belül nem következhet be.”*

### *3.3. Az elévülés fogalma, fogalmi elemei és funkciói (jogpolitikai indokai)*

Az elévülés fogalmi megközelítést alapvetően két csomópont köré sorolhatjuk. Az elévülésre tekinthetünk mint keresetelévülésre, amely esetben az elévülés pusztán a bírói úton való kikényszeríthetőséget szünteti meg. A kereset-elévüléssel az igényelévülést állítjuk szembe, amelynek esetében általában megszűnik az igény érvényesíthetősége, tehát nemcsak annak bírói úton való kikényszeríthetősége. Az elévülés fogalmi meghatározására tett tudományos kísérleteket áttekintve megvizsgáltam, vajon a kifejezés-használatból való kiindulás, az egyes fogalmi elemek – különösen az igény nem érvényesítése – elemzésével, továbbá az elévülés jogpolitikai indokai sorra vételével lehetséges-e egy általános, az elévülés valamennyi szegmensére kiható és igaz fogalom megalkotása.

A kifejezés-használat vizsgálata ilyen eredménnyel nem járt, pusztán annak igazolására alkalmas, hogy a hatályos Ptk. és az új Ptk. követelés központú elévülése a lehető legjobb dogmatikai alapokon nyugszik, akár a kereset-elévülés, akár az igényelévülés fogalmi köréből indulunk is ki.

Az elévülés szakirodalmi meghatározásai is rendkívül színes képet mutatnak. Bár a legtöbb tényálláselem valamennyi fogalomban megjelenik így az időmúlás mellett az igény esedékessé válása és a jogosult nem érvényesítése, azonban különböző súllyal esnek latba.

Az elévülés Ptk.-beli szabályai sem kalauzolnak el minket az elévülés fogalma meghatározásában. Az elévülés jogi hatása, ezen hatás alóli kivételek olyan bonyolult szabályrendszert jelentenek, hogy magukból a szabályokból sem képezhető az elévülésre nézve általános fogalom. A fogalmi általánosítás bizonyos mélységig hatolhat csak, amely a részkérdések, kivételek tekintetében helytelen eredményre jut.

Így ehelyütt olyan fogalom meghatározására tehetek csak kísérletet, amely alkalmazható minden esetre:

*Az elévülés az idő múlásának a jogosult mulasztásából beálló, a már esedékessé vált követelést érintő olyan hatása, amelynek folytán a követelésnek a kötelezettel szembeni érvényesíthetősége rendszerint megszűnik, a kötelezett elévülési kifogásától mint feltételtől függően.*

### 3.4. Az elévülés kezdete

Szerződésből fakadó követelés esetén az esedékesség tipikusan a teljesítés időpontjához, a lejáráthoz kapcsolódik. Ezért láttam szükségesnek végigtekinteni mindazon esetkörön, amely a teljesítés időpontjának meghatározását, megállapítását jelentheti. A kutatások itt arra világítottak rá, hogy jelentőssé válhat a teljesítés idején kívül más körülmény is, amely a követelés esedékességét befolyásolja, például a teljesítési határidőt megelőző szerződésszegés vagy a felmondástól függő lejárati. Törvényi rendelkezés is kivételesen az esedékessé válásra speciális szabályt tartalmazhat.

A kártérítési igény esedékessége a károsodás bekövetkezéséhez kapcsolódik. A Pécsi Ítéltábla 2/2009. (X.9.) sz. véleménye alapján megalapozottnak tekintem azonban azt az álláspontot, hogy a károsító esemény bekövetkezésétől időben jelentősen elkülönülten (évekkel később) bekövetkező *állapotrosszabbodás önálló kártérítési igényt alapozzon meg.*

### 3.5. Az elévülési határidő tartama

A régi magyar magánjogi kódextervezetek kodifikálásakor is már megoldandó kérdésként jelentkezett az általános elévülési határidőnek a gazdasági viszonyokhoz, továbbá a felek érdekeihez való igazítása. Az elévülési idő tartamának meghatározásakor tehát nemcsak a kötelezett érdekeire kell figyelemmel lenni, az elévülés idejének jelentős megrövidítése a hitelezőre méltánytalan terhet jelent.

Az elévülési határidő konkrét tartama a rá irányadó jogszabályi rendelkezésekből következik, tehát különösen fontossá válhat, hogy adott esetben a jogosult igénye mely jogszabályhelyen alapul. Ezzel összefüggésben vizsgálom azokat a kérdéseket, hogy mely esetben őrizi meg a követelés eredeti jogalapját, illetve mely esetben keletkezik a követelés alátámasztó új jogalap. A megtérítési, térítési igények vizsgálata kapcsán arra a következtetésre jutottam, hogy önmagában az alanyváltozás, jogutódlás az elévülés jogalapját nem érinti.



Az elévülési idő törvényi tartamának meghatározásán túl ezzel szorosan összefüggő kérdésként jelentkezik a határidő kógens vagy diszpozitív jellege. Üdvözlendő az új Ptk. azon változtatása, hogy az elévülési határidő meghosszabbítását és megrövidítését is a felek szabad belátására bízta, az elévülési kifogásról való előzetes lemondás tilalma mellett. Mindazonáltal kívánalom az, hogy erősíteni kell a bírói gyakorlat érzékenységet tekintetben, hogy az igényérvényesítési határidőt túlzóan lekorlátozó (vagy meghosszabbító) szerződési kikötések ellen (ászf-ként nem vált a szerződés részévé, mert "nem szokványos" szerződési feltétel, jó erkölcsbe ütköző vagy tisztességtelensége folytán érvénytelen) fellépjen. Továbbá tisztázni kell, hogy az elévülési határidő diszpozitivitása kihat-e az elévülés egyéb kérdéseire, így az elévülést megszakító körülmények törvényi felsorolásától a felek eltérhetnek-e?

A speciális elévülési határidők között a bűncselekményből származó kártérítési igények elévülésével kapcsolatos problémák vizsgálata is indokolt. E körben következtetésként levontam, hogy a bűncselekményből származó igény elévülését a büntetőper megindítása még önmagában nem, kizárólag a polgári jogi igény ezen eljárásban történő érvényesítése szakíthatja meg, tekintettel arra is, hogy a büntetőbírósnak az előterjesztett polgári jogi igényről is érdemben döntenie kell.

A szavatossági igények elenyészésével kapcsolatban folytatott kutatások arra az eredményre vezettek, hogy szintén támogatandó az új Ptk. megoldása, miszerint csak elévülési határidőt tart fenn ezen igények érvényesítésére. A tisztán elévülési jellegű határidő pontot tesz a bírói gyakorlatban régóta megjelenő azon vitára is, amely a jogvesztő határidő leteltét követően, az elévülési határidőnek a nyugvás, megszakítás miatti "meghosszabbodását" érintette.

### *3.6. Az elévülés nyugvása*

Véleményem szerint az elévülés nyugvását szabályozó hatályos és az új Ptk. rendelkezése általában megfelelő és a bírói gyakorlatban is meggyökeresedett szabályozási modellt jelent, nem szükséges tehát akár elnevezésében is eltérni ettől. A nyugvásra vonatkozó új Ptk. rendelkezések kiegészítését azonban javaslom. Üdvözlendő, hogy az új Ptk. a nyugvással előálló további igényérvényesítési határidőre (1 év, három hónap) nézve korlátozza az elévülést megszakító okok alkalmazhatóságát, és kizárja e határidő nyugvását. Viszont kifejezetten rögzíteni szükséges még azt, hogy e speciális rendelkezés kizárólag *az eredeti elévülési határidő leteltét követően* megnyílt (vagy még fennálló) határidőre vonatkozhat.

A szabályozási modellnek a feltárt hiányosságai, rugalmatlansága arra mutat, hogy nem elvetendő más szabályozási modellek előnyös rendelkezéseit, vagy akár az Mtj. idevonatkozó szakaszait újra érvényre juttatni. Mind a teljesítésre adott halasztás, mind a sortartó kezessel szembeni elévülés, mint speciális kérdések esetére a nyugvás általános szabályához képest különös rendelkezés beépítését – szünetelés elnevezéssel – *de lege ferenda* javaslatként fogalmazom meg:

*„6: 24.§ (4) Olyan harmadik személlyel szemben, aki a kötelezettség teljesítéséért akkor felel, ha a követelés a kötelezettől nem hajtható be (mögöttesen felelős személy), a behajthatatlanság megállapításáig az elévülés szünetel.*

*(5) Az elévülés szünetel abban az esetben is, ha a jogosult a lejárát után a teljesítésre halasztást adott.*

*(6) A (4) és az (5) bekezdésben meghatározott esetekben a szünetelés befejeződését követően az eredeti elévülési határidő továbbfolyik, meghosszabbítva a szünetelésnek az időtartamával, de nem következhet be az elévülés a szünetelés befejeződését követő egy éven belül.”*

### *3.7. Az elévülést megszakító körülmények*

Az elévülés dogmatikája dichotóm megközelítést tükröz. A keresetelévülés és az igényelévülés elméletei nemcsak az igényérvényesítés mikéntjére, mint az elévülés szoros értelemben vett fogalmi elemére adnak egymással ellentétes válaszokat. E felfogásbeli különbség jelentős vitát generál az elévülést megszakító okok körében is. Bármelyik álláspontra helyezkedünk is, mindenképpen arra kell tekintettel lennünk, hogy az elévülés intézményével kapcsolatos szabályok kialakítása alapvetően a jogalkotó döntésére bízott, így a megszakító okok felsorolásában dogmatikával ellentétes jogi rendelkezést sem a Ptk., sem az új Ptk. nem tartalmaz. Ettől független kérdés, hogy akár dogmatikai, akár gyakorlati szempontból, nézetem szerint helyesebb szabályozásbeli megoldás is lehetséges, amelyekre az alábbiakban térek ki.

A megszakító okok általános vizsgálatakor már rögzítettem, hogy e felsorolás taxatív jellegű. További kérdés az, vajon mennyiben tekinthető kógens rendelkezésnek? Véleményem szerint a felek akarategységben elvileg eltérhetnek ettől a felsorolástól, amely ésszerűen csak a megszakító okok további bővítését eredményezheti. Törvényben meghatározott, egyes elévülést félbeszakító okok szerződési kizárása viszont alapvetően sérti az elévülés jogpolitikai indokait, ebben az esetben véleményem szerint a határidőt a felek jogvesztő jelleggel ruházzák fel, amelyet viszont az elévüléstől elválasztva kell kezelnünk, és kifejezetten jogvesztő határidőként megjelölnünk.

A perindítás mint megszakító körülmény vonatkozásában üdvözlendő az új Ptk. azon újítása, hogy kifejezetten feltételként szabja az érdemi döntés meghozatalát. Megszövegezése azonban azzal a káros hatással is jár, hogy az érdemi döntés meghozatala nélkül, így szüneteléssel befejeződő peres eljáráshoz semmilyen elévülési időt megszakító hatást nem fűz, amely mind a régi magyar magánjogi törvénykönyvek által, mind a jelenlegi bírói gyakorlatban és jogi irodalomban megfogalmazott álláspontokkal ellentétes. Ezért az új Ptk. szövegével szemben támasztott *módosító javaslatom* a következő: „6:25.§ (1) bek. c) a követelés kötelezettel szembeni bírósági eljárásban történő érvényesítése, *amennyiben a bírósági eljárás célja az érvényesített követelésről való érdemi döntés;*

A polgári per alternatívái vizsgálata során jutottam arra a következtetésre, hogy ha a jogalkotó a csődeljárásban tett követelés-bejelentéshez is következményként fűzi az elévülés megszakadását, akkor az örökhatályú hitelezőjének a hagyatéki eljárásban tett követelés-bejelentése is – különös tekintettel a hagyatéki eljárás új szabályaira – ugyanígy megszakíthatja a követelés elévülését. Ezzel összefüggésben *de lege ferenda javaslatom* az elévülést megszakító okok közé *beilleszteni a hagyatéki eljárásban tett hitelezői követelésbejelentést.*

Az új Ptk.-ban a teljesítésre való írásbeli felszólítás mint félbeszakító körülmény megszüntetése – bár számos indok alátámasztja – véleményem szerint nem helyes jogalkotói döntés, *a teljesítésre való felszólításnak, mint az elévülést megszakító körülménynek helye van az új Polgári Törvénykönyv rendelkezései között.*

### *3.8. Az elévülés hatása*

Az elévülés hatásának vizsgálata során arra a megállapításra jutottam, hogy az új Ptk. irányvételével szemben (az elévülés megszünteti a követelés bírói úton való kikényszerítését, az elévülés a kötelezettnek a szolgáltatás teljesítésére vonatkozó kötelezettségét nem érinti), tehát véleményem szerint a keresetelévülés-elméleti kiindulópontjához képest helyesebbnek tűnik az igényelévülés elmélete (az elévülés beálltával a kötelezett megtagadhatja a teljesítést), amelyet az alábbi érvekkel kívánok alátámasztani.

Az elévülést a bíróság hivatalból nem veheti figyelembe. Ez a lényeges szabály azonban nem arra mutat, hogy a kereseti érvényesítés szűnt meg pusztán az elévüléssel, és e következmény is csak az elévülési kifogás hatására áll be. E szabály pusztán arra hivatott, hogy a kötelezett peren kívül (megtagadhatja) és perben is (elévülési kifogást támaszthat) maga döntse el, kívánja-e érvényesíteni az elévülést.

A jogi irodalomban egymástól eltérő véleményeket lelhetünk fel arra nézve, vajon az elévülésnek pusztán a kereseti jog elenyészése a jogkövetkezménye, vagy általában megszünteti az igényhelyzetet (a kénytetőséget), viszont fennmaradnak a kötelemből kivételes (reflektív) hatások. Így dől el például a kézizálogtárgyból való kielégítésnek az elévülés általános jogkövetkezményekénti meghatározása vagy az alóli kivételes mivolta. Így nyer értelmet az elévült követelésre kikötött biztosíték, vagy az elévült tartozás elismerése.

A jogi szabályozás hiányosságaként értékelem, hogy sem a hatályos Ptk., sem az új Ptk. az elévülésnek a kötelezetre gyakorolt hatásait továbbra sem látja, láttatja egy egységben. Bár az új Ptk. kimondja, hogy a kötelezettnek továbbra is fennáll a teljesítési kötelezettsége, de ennek ellenére a kézizálogtárgyból való kielégítés lehetőségét megszünteti. Az elévült követelés és a bírósági eljárásban nem érvényesíthető követelések viszonylatában egymástól eddig eltérően beálló joghatásokat (pl. biztosítékok körében) egybemossa, amely az új Ptk. szabályait alkalmazó bíróságokat is jelentős jogértelmezési feladat elé fogja állítani.

### *3.9. Speciális követelések elévülése*

A speciális jegyekkel bíró magánjogi követelések sokrétű megjelenési formái közül jelen fejezetben három áttekintésére vállalkoztam. Kutatásom célja az volt, hogy megállapítsam, e követelések különös jegyei mennyiben határozzák, változtatják meg az elévülés általános szabályait.

### *3.10. Az időmúlás szerepe más tényállásokban: az elévülés rokon tényállásai*

Az elévülés és a jogvesztő határidő körében meglévő korábbi dogmatikai tisztázatlanságot mára hatályos jogunk nagyrészt kiküszöbölte. Ezen az alapon elfogadhatónak tűnik az a gyakorlat és elmélet által is támogatott álláspont, hogy az elévülési és a jogvesztő határidő tényleges elhatárolása megvalósulhat, azaz egy konkrét határidő vagy jogvesztő vagy elévülési jelleget ölthet magára.

Ezzel összefüggésben rögzíteni kell azonban azt, hogy elengedhetetlen egy határidő jogvesztő jellegének kifejezett rögzítése, ennek hiányában a határidőt csakis elévülési jellegűnek tekinthetjük.

Továbbra is fenntartással kezelendők olyan, elsősorban keresetindításra szabott határidők, amelyek mögött elsődleges alanyi jogosultság, igény nem jelentkezik. Ilyen keresetindítási határidő pl. az apaság megdöntésére adott határidő, a házasság érvénytelenné nyilvánítására nyitvaálló határidők, a jogi személy sérelmes (jogsértő) határozata megtámadására szabott határidők.

Az elbirtoklási idő és az elévülés folyására vonatkozó szabályok jelen dogmatikai és szabályozási háttér mellett nem kezelhetők egységes szemlélettel. Bár elsősorban az idő folyását befolyásoló körülmények hasonlóak, azonban e hasonlóság közös elméleti következtetések levonására, az elévülés magyarázására nem szolgálhatnak. Így bár az elbirtoklást félbeszakító körülmények meghatározása arra enged következtetni, hogy a tulajdonos igényérvényesítésének elvileg bármely formája az elbirtoklás megszakítására alkalmas, mert él a tulajdonjogával, azonban ugyanez az elévülés kapcsán nem mondható el. Ezzel összefüggésben nem támogatható az új Ptk. azon megoldása, hogy a dolog kiadására irányuló írásbeli felszólítást kiemeli az elbirtoklást megszakító körülmények köréből. E jogalkotói döntés nem indokolható az elévülést megszakító körülményeket érintő változtatás párhuzamosságával.

Az új Ptk. kodifikálása során tetten érhető egy arra irányuló tendencia, amely szerint a jelenleg még konkrét határidőhöz nem kötött jogok gyakorlását is elévülési és/vagy záros határidőhöz kössék. Az elővásárlásra jogosult például a Ptk. rendelkezése szerint az elővásárlási jogát sértő szerződés hatálytalanságából eredő igényeit a tudomásszerzéstől számított hat hónapos, illetve a szerződéskötéstől számított három éves határidőn belül érvényesítheti.

A „jogelenyészség” elévülési időtől független bekövetkezését az új ptk. szabályai mellett is fenntarthatónak látom. Nem szabad azonban megfelekedni arról, hogy a jog elenyészsége itt nem pusztán az idő múlásának következménye. A tényállásban legalább olyan fontossággal bír a joglemondás szándékára utaló passzivitás, jog nemgyakorlás.

A jelenlegi bírói gyakorlat – és féltő, hogy az új Ptk. értelmezése során is majd erre hajlik a bírói értelmezés – az elévülést, annak következményeit leszűkíti a bírósági eljárás megindításának feltételére, így a keresetindítási és az elévülés határidő közötti különbségtétel elmosódik. Hasonlóképpen elmosódnak a határok a törlési per, pontosabban a „telekkönyvi elbirtoklás” kapcsán a keresetindítási határidő és a jogvesztő határidő között. A „telekkönyvi elbirtoklás” kifejezés pedig önmagában rávilágít arra a problémára, hogy a jelenlegi jogtudomány is hajlamos az időmúlásnak az egyik, a jogkeletkezéssel járó hatását (elbirtoklás), az időmúlás másik, az elenyésztető, igényérvényesítést lezáró hatásával (telekkönyvi elbirtoklás, jóhiszemű jogszerző védelem) – egyébként további eltérő tényálláselemek mellett is, – párhuzamba állítva következtetéseket levonni.

#### IV. Az értekezés témakörében megjelent publikációk jegyzéke

1. *Az elévülés szabályozása az új Ptk. javaslatában.* In: JUHÁSZ Ágnes – PUSZTAHELYI Réka (szerk.): Javítandó és Jobbítható elemek a Ptk. kodifikációjában. Novotni Alapítvány, Miskolc, 2012. 163.-179.o
2. *Gondolatok az elévülés alá nem tartozó igényekről* In: Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Iuridica et Politica Tomus XXX/2. Miskolc University Press 2012. 555.-569.o.
3. *The Internal Coherence of Provisions on Prescription in the New Hungarian Civil Code;* JUDr. Eva Žatecká, Ph.D., Mgr. Lucia Kováčová, Mgr. Lucie Nechvátalová, Mgr. Vojtěch Vomáčka (Eds.): Full Conference Proceeding COFOLA VI. International conference for doctoral students and young scholars; in PDF format, Masaryk University, Faculty of Law, Brno) 173.-186. pp.
4. *Ingatlan-nyilvántartási jog.* Novotni Kiadó, Miskolc, 2009. 2. átdolgozott, bővített kiadás
5. *Az ingatlan-nyilvántartás közhitelessége.* In: Stipta István (szerk.): Miskolci doktoranduszok jogtudományi tanulmányai. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2002.; Tomus 1/2.
6. *A telekkönyvi elbirtoklás alkalmazási problémájáról.* Advocat, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Ügyvédi Kamara lapja; 2002/1-2. szám 10.-14. o.
7. *Az elővásárlási jog megsértésének következménye.* In: Doktoranduszok Fóruma, Miskolc, 2011. november 8. 153.-159. o.
8. *Az elévülést megszakító körülmények az új Polgári Törvénykönyvben – különös tekintettel a teljesítésre irányuló felszólításra* DIEIP De iurisprudencia et iure publico. Jog- és Politikatudományi folyóirat www.dieip.hu, 2012/1.-2. szám. 108-118.o.
9. *A tartozás elismerése, mint elévülést megszakító körülmény* Collegium Doktorum jubileumi konferencia kiadványa, 2013.
10. *The Time Limits for Enforcing Claims and Exercising Rights: Preclusive Terms and Periods of Limitation in the light of the Proposal of the New Hungarian Civil Code* In: Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad, 2012, vol. 46, br. 2, str. 551-571.pp
11. *Az elévülés megszakítására alkalmas-e a hitelezői igény hagyatéki eljárásban történő bejelentése?* MOE konferencia 2012. június 8. konferenciakötete (megjelenés alatt)